

Nacionālā Kino centra

4. MAIJA LATVIJAS FILMU MARATONS 2021

11:00 – 12:30 ANIMĀCIJA MAZIEM UN LIELIEM

FILMA PROCESĀ:

Režisore Dace Rīdūze stāsta par savu topošo filmu **Dusmukule** (2022, studija *Animācijas Brigāde*) - leļļu animācijas filmu pēc Agneses Vanagas grāmatām par plastmasas maisiņu, kurš kļuvis dusmīgs, jo ir izlietots un nevienam nederīgs.

FILMU PROGRAMMA:

Zaļā pasaka (1977, Roze Stiebra, 14')

Viena no Imanta Ziedoņa *Krāsainajām pasakām* – par to, kā vienu nakti pilsētā ienāca mežs. Visām pilsētas smakām kļuva nelabi no tās zaļās miglas, kas smaržo pēc skujām un ziediem, pēc īsta meža un svaiga gaisa...

Eži un lielpilsēta (2013, Ēvalds Lācis, 5')

Kādā pavasara rītā zvēri pamostas no ziemas miega un atklāj, ka meža vietā uzcelta pilsēta. Kā izdzīvot un kā atgūt mežu? Filma saņēmusi uzreiz divas balvas Berlīnes starptautiskajā kinofestivālā – gan starptautiskās žūrijas, gan bērnu žūrijas atzinību.

Meža sargi (2015, Māris Brinkmanis, 12')

Kārtējā apgaitā Mežsargs atrod mežā izmestu atkritumu kaudzi, ir zināms arī vainīgais – bezkaunīgs pilsētnieks. Mājdzīvniekiem un meža zvēriem nākas apvienot spēkus, lai mežs kļūst tīrs un nekauņa saņem pelnīto sodu.

Cūkas laime (2009, Dace Rīdūze, 12')

Skaistajā meža pļaviņā ierodas atpūtnieki – mājas cūku ģimene – un sāk uzvesties visai cūciski. Mežacūcēnam gan mostas romantiskas jūtas pret skaisto sivēnmeitenīti, tomēr meža piemēslotāji ir jāpārmāca.

Ursus (2011, Reinis Pētersons, 10')

Lācis strādā cirkā par akrobātu, bet ilgojas pēc brīvības, tāpēc kādu dienu pamet visu un dodas uz mežu. Filma veidota ogles zīmējuma tehnikā un apceļojusi vairāk nekā 70 kinofestivālu visā pasaulē.

Tārpiņš (2011, Nils Skapāns, 6')

Mazam, mazam tārpiņam lielā, lielā pilsētā ir gan visai nemājīga dzīve, tomēr arī savs sapnis un pat iespēja aizlidot. Filmas idejas autors ir filozofs Uldis Tīrons, komponists – Jēkabs Nīmanis.

Starptautiskā Tēva diena (2012, Edmunds Jansons, 5')

Cilvēki svin svētkus, bet kādam mazam putniņam šī ir pavisam parasta darba diena, kad atkal jā rūpējas, kā pabarot savus mazos putnēnus. Filma veidota, režisoram studējot animācijas režiju Igaunijas Mākslas akadēmijas maģistrantūrā.

12:30 – 14:00 JUBILĀRU SEANSS

Cēloņi un sekas (1956, režisors Varis Krūmiņš, operators Māris Rudzītis, 18')

Režisoram Varim Krūmiņam (1931-2004) 23. maijā – 90!

Rakstnieka Andreja Upīša noveles ekranizācija, 20. gadu Rīga. No iepirkumu somas izveļas ola un saplīst uz ielas, izraisot notikumu virkni, kurā sapinas grāmatvedis Krastiņš, viņa līgava Ada, dzejnieks, kritiķis, ministrs un citi augstāko aprindu pārstāvji... Ar šo spēles īsfilmu Latvijas kinomākslā debitē divi pirmie Maskavas kinoinstitutā absolventi – režisors Varis Krūmiņš un operators Māris Rudzītis. Lomās – Alfons Kalpaks, Luijs Šmits, Dzidra Ritenberga, Olga Krūmiņa, Kārlis Sebris, Ēvalds Valters un citi.

Tās dullās Paulīnes dēļ

Dzejniecei Vizmai Belševicai (1931-2005) 31. maijā – 90!

(1979, scenārija autors Alvis Lapiņš, režisore Vija Beinerte, operators Miks Zvirbulis, mākslinieks Uldis Pauzers, 24')

Divas pavecas māsas – Paulīne un Līzbete – kāzas savā mūžā nav piedzīvojušas, un Paulīne nospriež, ka tad vismaz bērēm jābūt lepnām. Māsas sāk pelnīt naudu ar sēnēm un ogām, sapērk dārgus audumus kleitām un smalkas parūkas, bet Paulīnei kļūst žēl, ka pati to skaistumu nemaz neredzēs. Viņa nolemj sarīkot bērū *ģenerālmēģinājumu* un izsaukt fotogrāfu, lai to iemūžina. Bet pa šiem gadiem Paulīnei pielipis niķis mosties ar teicienu: "Tu saki?", un zārkā viņa iesnaužas...

Īsfilma balstīta Vizmas Belševicas stāstā un veidota kā režisores Vijas Beinertes (tolaik Ramānes) kinorežijas diplomdarbs, absolvējot Vissavienības Valsts kinematogrāfijas institūtu, galvenajās lomās – izcilās teātra prīmas Lilita Bērziņa un Lidija Freimane.

14:00 – 15:30 HRONIKU SEANSS

Oranžais eņģelis

(1989, dokumentālā filma, režisors Andrejs Apsītis, operators Gvido Zvaigzne, 10')

Astoņdesmito gadu Rīgā atkritumu konteinerus nelietoja, iedzīvotājiem savi sadzīves atkritumi bija pašiem konkrētā dienas laikā jāiemet oranžajā *Norbā*...

kinožurnāls *Padomju Latvija* 18/1989

(10', režisors Imants Brils, operatori Viktors Gribermans, Uldis Veiss, Ruta Urbaste, Vladimirs Plotke, teksta autors Andris Vanadzīņš)

Trešā Atmoda sākās ar cīņu par Daugavu un Latvijas ainavu. Žurnālists Dainis Īvāns ar laivu izbrauc Daugavas augšteci un „Pļaviņu jūru”, mežkopis Jānis Metuzāls stāsta, kā Talsu pauguraini apdraud grantsraktuves, bet ārsts Leopolds Ozoliņš cīnās pret „mazdārziņu barbariem” pie Tumšupes.

kinožurnāls *Gaismēnas* 46/1989

(10', režisors Arnis Akmeņlauks, operators Dmitrijs Verhoustinskis, teksta autors Juris Veitners, komponists Mārtiņš Brauns)

Vides piesārņojums Zemgalē, Lielupes baseinā – Bauskā, Jelgavā, Iecavā, Olainē, Slokas papīrfabrikā. Stāsta tēlnieks Mārtiņš Zauris, LPSR Dabas aizsardzības komitejas priekšsēdētāja vietnieks Indulis Emsis.

kinožurnāls *Gaismēnas* 47/1989

(11', režisors Arnis Akmeņlauks, operators Dmitrijs Verhoustinskis, komponists Mārtiņš Brauns)
Padomju armijas brutālā attieksme pret dabu visur Latvijā – Juglas mežos, Papes poligonā, Liepājas jūrmalā, Dobelē un Vaiņodē.

Velna pēdas meklējot. (kinožurnāls *Latvijas hronika* 4/1991)

(10', režisors un teksta autors Sergejs Nikolajevs, operatori Viktors Gribermans un Sergejs Nikolajevs)
Sensenos laikos velns staigāja pa Latvijas zemi un visur atstāja savas pēdas – kalnos un lejās, alās, ūdeņos un akmeņos. „Velna pēdas” un „Velna dobes” joprojām ir gan Latgalē, gan Cēsainē, gan Ogres rajonā un citur. Stāsta arheologs Juris Urtāns, dabas pētnieks Guntis Eņiņš.

Putni (kinožurnāls *Latvijas hronika* 3/1996)

(12', režisors Imants Brils, operators Māris Maskalāns, skaņu operators Aivars Riekstiņš, tekstu lasa Juris Šteinbergs, asistenti Ēriks Dreibants, Viesturs Kairiņš, Aivars Dambekalns, redaktore Baiba Šteina, žurnāla direktors Kristians Luhaers)

Šajā īsfilmā savu īpašo kinooperatora pacietību un dabas mīlestību apliecina vēlāk pazīstamais vides filmu autors Māris Maskalāns, tolaik vēl operatoru kursa students Latvijas Kultūras akadēmijā. Tuvplānā – baltie un melnie stārķi ligzdās, somzīlītes īpašais mājoklis, ūdensstrazds ziemā un pavasarī.

Dzīve, dzīvīte... (kinožurnāls *Latvijas hronika* 26-27/1989)

(20', režisors un teksta autors Pauls Pakalns, operatori Ralfs Krūmiņš un Kalvis Zalcmanis, skaņu režisors Aivars Znotiņš, redaktore Ilze Rituma)

Režisors Aivars Freimanis stāsta par dzīvi un par topošo filmu *Dzīvīte*, kas veltīta Krišjānim Baronam. Dainu tēva jaunībā Latvija piedzīvoja pirmo atmodu, filmas uzņemšanas laikā rit Trešā Atmoda, režisors ar kolēģiem, sadevušies rokās, stāv Baltijas ceļā 1989. gada 23. augustā. „Dzimst filma, atdzimst republika...”

15:30 – 17:30 MŪŽĪBAS SEANSS

Lūgšana

Dzejnieks un tulkotājs Uldis Bērziņš (1944-2021)

(kinožurnāls *Māksla* 2-3/1992, 18', autore-režisore Ilona Brūvere, režisors-operatori Dāvis Sīmanis (seniors), operatora asistents Jānis Eglītis, skaņu operatori Uldis Siliņš un Normunds Kļaviņš, montāžas režisore Jūta Brante, redaktore Monika Labdarbe)

Dzejnieks Uldis Bērziņš Rīgas dzīvoklī tulko tekstus, ar Leonu Briedi Daugavmalā dzer alu, brauc ar vilcienu uz „Itāliju” un Vestienā lasa savu dzeju, bet dzīvei un filmai cauri vijas dzejnieka sapņi.

Keep smiling!

Režisors un operators Askolds Saulītis (1966-2021)

(dokumentālā filma, 2003, 79', scenārija līdzautors, režisors, operators un producenti Askolds Saulītis, scenārija līdzautors Viktors Duks, operatori Miks Meirāns un Uldis Jancis, komponists un skaņu režisors Jānis Brunovskis, montāžas režisore Liene Bāliņa)

Viena no emocionāli spēcīgākajām režisora Askolda Saulīša filmām – stāsts par četriem draugiem, kas brīvajā laikā Latvijas mežos un pļavās meklē Otrajā pasaules karā kritušos un bez vēsts pazudušos karavīrus. Kas liek trīsdesmit gadus veciem vīriešiem doties uz aizmirstiem kaujas laukiem un pavadīt nezināmu kareivi mājupceļā uz dzimteni, kur viņu jau vairāk nekā pusgadsimtu gaidījusi ģimene? Filma saņēmusi piecas nominācijas Nacionālajai kino balvai *Lielais Kristaps*, Skatītāju balvu un atzinību par labāko scenāriju, vēlāk nominēta Krievijas Kinoakadēmijas balvai *Nika*.

17:30 – 19:00 EKO-KLASIKAS SEANSS

Latvijas kinovēsturē slavenākās „vides filmas”, kas izsaukušas rezonansi gan pašu mājās, gan pasaulē.

Jumta likums

(2001, 30', režisori Andis Mizišs un Māris Maskalāns, scenārija autors un operators Māris Maskalāns, teksta autors Valdis Felsbergs, skaņu režisori Anrijs Krenbergs un Arvīds Ceļmalis, montāžas režisors Raimonds Špakovskis, mūzikas autors Arnis Mednis, producenti Uldis Cekulis)

Divi simti ūdensputnu pāru, kas parasti ligzdo klusā liedagā, šoreiz izvēlējušies Preses nama tipogrāfijas jumtu Rīgā, Ķīpsalā. Kāda ir cilvēku attieksme pret lielāko zīriņu koloniju Eiropā? - pret skaistumu un

traucējošo troksni, pret pievilcību un mēsliem, pret pikējošiem uzbrukumiem? Kurš būs saimnieks uz jumta?

Filma saņēmusi Nacionālās kino balvas *Lielais Kristaps* nominācijas par labāko scenāriju, labāko mūziku un labāko skaņu režiju, apbalvota kā gada labākā dokumentālā īsfilma.

Leiputrija (2004, Laila Pakalniņa, 36')

(2004, 36', scenārija autori Laila Pakalniņa un Māris Maskalāns, režisore Laila Pakalniņa, operators Māris Maskalāns, skaņu režisors Anrijs Krenbergs, producents Uldis Cekulis)

Ir vietas, par kurām mēs neko negribam zināt, un labprāt izliekamies, ka šādu vietu vienkārši nav.

Piemēram, izgāztuve. Taču šajā šķietami nepievilcīgajā atkritumu tuksnesī mājā neskaitāmas dzīvas radības – kukaiņi, rāpuļi, putni un zīdītāji. Viņiem izgāztuve ir elitāra dzīvesvieta, kas piedāvā barību un siltumu visu cauru gadu.

Latvijā labākais dabas norišu filmētājs Māris Maskalāns šajā filmā pārsteidz ar savu asredzību un pacietību, kas ļauj stundām sēdēt pie putna ligzdas vai žurkas alas, lai galu galā notvertu izcilus kadrus. Savukārt Laila Pakalniņa dzīvnieku pasauli skata kā smalku bezvārdu horeogrāfiju, kurai mūziku speciāli rakstījis japāņu komponists Šigeru Umebajaši, vairāku Vona Karvaja filmu mūzikas autors. 2005. gadā *Leiputrija* nominēta Eiropas Kino akadēmijas balvai par gada labāko dokumentālo filmu.

19:00 – 20:20 PIRMIZRĀDE TIEŠSAISTĒ

Karote (2019, Laila Pakalniņa, 66')

Dokumentālā filma par plastmasas karoti un par sabiedrību, kas sasniegusi tik augstu līmeni, lai ieguldītu ārkārtīgi daudz dažādu resursu vienā mazā, vienreiz lietojamā priekšmetā, kura dzīve ilgst tikai dažas minūtes, pirms to izmet atkritumos...

Pasaulē katru gadu saražo gandrīz 300 miljonus tonnu plastmasas izstrādājumu, vienreizlietojamo priekšmetu nodarītais kaitējums videi 2030. gadā varētu sasniegt ap 22 miljardiem EUR. Filma *Karote* uzņemta Latvijā, Lietuvā, Norvēģijā, Azerbaidžānā, Ķīnā un Honkongā, sekojot plastmasas karotes tapšanai no naftas ieguves caur pārstrādes rūpnīcām līdz ēdināšanas iestādēm.

Pasaules pirmizrādi filma *Karote* piedzīvoja Karlovi Varu starptautiskā kinofestivāla dokumentālo filmu konkursā, melnbalto filmu uzņēmis Gints Bērziņš, ilggadējs režisores domubiedrs un viens no talantīgākajiem vidējās paaudzes kinooperatoriem.

20:20 – 22:00 NESENĀ VĒSTURE

Dzimtene / Gimtine (2019, Tomass Vengris, 97', lietuviešu valodā ar subtitriem latviešu valodā)

Viktorija vēl padomju laikā emigrējusi uz ASV, bet 90. gadu sākumā kopā ar 12 gadus veco dēlu atgriežas tikko neatkarību atguvušajā Lietuvā, kur cer atgūt tēva lauku īpašumu. Mātes atmiņās dzimtene ir kā skaista pasaku valstība, tomēr pēcpadomju realitāte ir daudz skarbāka.

Režisora un scenārija autora Tomasa Vengra pilnmetrāžas kino debija balstīta autobiogrāfiskos motīvos, jo arī viņš pats dzimis un audzis lietuviešu imigrantu ģimenē Amerikā. Lietuvas un Latvijas kopražojuma filma apliecina, ka 90. gados līdzīgas noskaņas un sajūtas valdīja visur Baltijā, visās kaimiņvalstīs, kas nupat tikai bija atguvušas brīvību. Galveno sieviešu lomu filmā atveido Severija Janušauskaite – Lietuvas

teātra un kino aktrise, dziedātāja, komponiste, kostīmu māksliniece un modele. Filmas mūziku komponējis Kārlis Auzāns, Latvijas puses kopražojuma partneris – studija *Lokomotīve*.

22:00 – 01:05 un 5. MAIJĀ visu dienu ATJAUNOTAS FILMAS PIRMIZRĀDE

Dzīvīte (1989, Aivars Freimanis, 185')

Režisora Aivara Freimaņa (1936-2018) 85. jubilejas gadā skatāties filmu, kurā apvienoti spēles, dokumentalitātes un animācijas elementi, atraisīti un radoši stāstot par Krišjāni Baronu, savijot vēsturiskās norises ar filmas uzņemšanas laika aktualitātēm. Uz 35mm kinolentes uzņemto filmu digitāli atjaunojis tās operators-inscenētājs Valdis Eglītis.

Režisors Aivars Freimanis savulaik atzinis, ka šajā filmā tīšām gribējis Dainu tēvu „nocelt no pjedestāla” un skatīt kā dzīvu cilvēku ar visādām rakstura īpašībām, turklāt vēl izgudrojis novatorisku paņēmieni vēsturiskā laika ritējuma attēlošanai – Krišjāni un viņa sievu Dārtu tēlo divi aktieru pāri, Leonīds Grabovskis un Indra Briķe (jaunībā) un Valdemārs Zandbergs un Velta Līne (vecumdienās).

Filmas pirmizrāde notika 1990. gada februārī, tikai divus mēnešus pirms Latvijas Neatkarības deklarācijas pieņemšanas; jau drīz kinoprofesionāļi izvēlēja *Dzīvīti* par gada labāko spēlfilmu, balvas kā labākie savā profesijā saņēma arī režisors Aivars Freimanis, operators Valdis Eglītis, māksliniece Ieva Romanova, kostīmu mākslinieces Skaidra Deksnē un Sandra Sila, grima mākslinieks Jānis Rība, komponists Mārtiņš Brauns un aktrise Indra Briķe.

PORTĀLĀ visu dienu būs pieejami arī ĪPAŠIE NOTIKUMI

- diskusija *Kur mana (plastmasas) karote?*

(Latvijas Nacionālajā bibliotēkā par vides aizsardzības un ekoloģijas jautājumiem sarunājas publicists Sandijs Semjonovs, EP deputāte Inese Vaidere, kinorežisore Laila Pakalniņa, vides speciālists Jānis Brizga)

- izklaidējoša un izkustinoša intermēdija *Dienaszagļu rītarosme ar dzeguzes balsi* sadarbībā ar fon Stricka villu un Latvijas aktieriem un režisoriem dažādu gadu kinofilmu tēlos (režija – Una Rozenbauma, horeogrāfija – Elīna Gediņa, kamera – Jānis Eglītis, piedalās Anta Aizupe, Dzintars Dreiberģis, Adriāna Roze, Regīna Razuma, Artūrs Skrastiņš, Andris Keišs un Mārtiņš Mielavs)